

Pradinis ugdymas. Muzika. Metodiniai patarimai

Parengė Žydrė Jautakytė

Metodinės rekomendacijos skirtos pradinės mokyklos mokytojams ir muzikos mokytojams, vedantiems muzikos pamokas pradinėje mokykloje. Šiose rekomendacijose pristatomi esminiai atnaujintos muzikos bendrosios programos pasikeitimai palyginus su 2003 m. patvirtinta muzikos bendraja programa ir išsilavinimo standartais. Metodinėse rekomendacijose teikiami paaiškinimai mokytojams, kaip kokybiškai organizuoti muzikinį ugdymą pradinėse klasėse, pateikiama pavyzdžių.

Muzikos dalykas pradinėje mokykloje

Pradinės mokyklos periodas ypač reikšmingas ir palankus mokinių muzikinių gebėjimų ugdimuisi. Muzikinio ugdymo teoretikai (E. Souriau, E. Gordon, R. Girdzijauskienė ir kt.) teigia, kad šio amžiaus tarpsnio vaikų muzikiniai gebėjimai yra labilūs ir sparčias lavėja, nesukeldami didesnių sunkumų. Įgyvendinus muzikos bendrąją programą pradiniam ugdymui mokiniai turėtų sukaupti pakankamą patirtį, kuri leis pagrindinės mokyklos muzikos mokytojams toliau sėkmingai plėtoti mokinių muzikinius gebėjimus, siekti aukštesnių estetinių–meninių tikslų. Muzikos bendrosios programos atnaujinimas remiasi šiuolaikinės psichologijos ir edukologijos atradimais ir orientuoja muzikinį ugdymą aktyvaus mokinių prigimtinių gebėjimų lavinimo, aukštesniojo mąstymo skatinimo ir estetinio linkme.

Muzikos dalyko pradinėje mokykloje paskirtis – padėti kokybiškus pagrindus mokinių muzikinės kompetencijos ugdymui, prisidėti ugdant kultūrinę ir kitas bendrąsias kompetencijas. Tikimasi, kad baigę pradinę mokyklą mokiniai gebės skirti ir savais žodžiais įvardinti pagrindines muzikos savybes (garsų aukštį ir tembrą, ritmiką, melodijos judėjimo kryptį, pobūdį, tempą, dinamiką, artikuliaciją), intonaciškai ir ritmiškai tiksliai atlikti nesudėtingus kūrinius, improvizuoti, sukurti ir užrašyti nedidelės apimties (iki sakinio – 8 taktai) melodines ir ritmines kompozicijas, įdėmiai klausytis muzikos kūrinių ir išsakyti savo įspūdžius, domėtis muzikiniu gyvenimu ir noriai dalyvauti kultūrinuose renginiuose.

Svarbiausi uždaviniai muzikos pamokai pradinėje mokykloje:

- ugdyti pagarbą muzikai, padėti suprasti jos grožį ir poveikumą;
- dėmesingai klausytis muzikos kūrinių mokytis įsiklausyti į save ir girdėti kitus;
- plėsti audijavimo patirtį;
- ugdyti mokinių vidinę ir vokalinę klausą, ritmo (pastovios pulsacijos ir bendrumo) pojūtį;
- suteikti raiškai ir suvokimui būtinas muzikinio raštingumo žinias.

Siekiant užtikrinti kokybišką muzikinį ugdymą pradinėje mokykloje svarbu žinoti šiam vaikų amžiaus tarpsniui būdingas suvokimo ypatybes. Pradinės mokyklos mokiniams būdinga:

- muzikos suvokimas vaizdiniais – kalbant apie muzikos kūrinį pasitelkti vaikų patirtį, skatinti išsakyti kylančias asociacijas, nuo asociacijų pereiti prie klausimo “kodėl tokios asociacijos kyla?”
- muzikinių struktūrų vaizdumas – savo notografijos sistemos kūrimas, muzikos grafinis vaizdavimas, partitūros sekimas, partitūros kūrimas ir panašiai – kitų menų išraiškos priemonių pasitelkimas.

- manipuliacinė veikla – manipuliavimas garsine medžiaga – veikla, pagrįsta intuityviais ieškojimais ir atradimais: spontaniška kūryba, žaidimai, rėmimasis sava patirtimi, buitinėmis asociacijomis.
- mėgdžiojimas – pradinukams muzikos geriausiai sekasi mokytis kartojant pademonstruotus pavyzdžius: dainuoti iš klausos, mėgdžioti mokytojo mimiką ir elgesį dainuojant; kartoti mokytojo atliekamus ritmo ar melodines frazes, vaizduoti pagal pavyzdį, kurti pagal pavyzdį ir pan. Kokybiškai organizuotas muzikinis ugdymas gali daryti žymų poveikį mokinių emocinei, etinei, psichofizinei raidai, estetinio skonio ugdymui.

Muzikos bendrosios programos pradiniam ugdymui atnaujinimo kryptis

2008 m. muzikos bendrąją programą sudaro trys veiklos sritys: muzikinė raiška, muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas bei muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Kiekvienoje veiklos srityje apibrėžti vienas ar keli gebėjimai, kurių plėtotė numatyta remiantis mokinių fizinėmis ir psichologinėmis amžiaus tarpsnio ypatybėmis, laikomasi to paties principo kaip ir 2003 m. programoje – muzikinis ugdymas vyksta spiralės principu, esminiai muzikiniai gebėjimai plėtojami vis sudėtingesniu turiniu, vis platesniame kontekste. Programoje apibrėžiamos būtinausios konkrečiam gebėjimui įgyti reikalingos žinios. 2008 m. programoje muzikos kalbos suvokimas ir praktika yra integruota į kitas veiklos sritis. Taip yra todėl, kad muzikos kalba yra priemonė, padedanti mokiniams mokytis dainuoti, groti, kurti, suprasti ir vertinti muziką. Taigi, mokiniai įsisavina tik tiek muzikos kalbos žinių, kiek sutinkama parinktame atlikimo ar klausymosi repertuare. Reikalingas muzikos kalbos žinių arsenalas aprašomas muzikos programos skyriuje „Turinio apimtis“.

Atnaujinta muzikos bendroji programa papildyta ugdymo gairėmis mokytojui, kuriose bendrais bruožais aprašoma aktyvi mokinio ir mokytojo sąveika siekiant numatytų rezultatų. Taip pat trimis lygiais – patenkinamu, pagrindiniu ir aukštesniu – pateikiami mokinių pasiekimų vertinimo rodikliai, nuo aštuntos klasės apibrėžtas turinio apimtys minimumas. Atnaujinama muzikos Bendroji programa geriau nei 2003 m. patvirtintoji, pritaikyta kūrybiškam mokytojo darbo planavimui ir mokinių pasiekimų vertinimui.

Palyginus 2003 metais parengtą bendrąją muzikos programą su atnaujintą išryškėja kai kurie struktūriniai skirtumai (1 lentelė).

2003 m. Bendroji muzikos programa: Veiklos sritys		2008 m. Bendroji muzikos programa: Veiklos sritys
Muzikavimas	→	Muzikinė raiška (dainavimo, grojimo, kūrybos, pasirodymo gebėjimai)
Muzikos kūrimas, improvizavimas, aranžavimas, komponavimas	→	
Muzikos kalbos suvokimas ir praktika	→	Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas
Klausomos bei atliekamos muzikos apibūdinimas ir vertinimas	→	
Muzikinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje	→	Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje

1 lentelė. 2003 m. ir 2008 m. muzikos bendrųjų programų veiklos sričių pokyčiai

2008 m. programoje „Muzikinė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje“ pavadinta pasirodymu ir įtraukta į muzikinės raiškos sritį kaip natūraliai išplaukianti, baigiamoji šios veiklos fazė. 2008 m. Programoje atsiranda nauja veiklos sritis „Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje“. Šios veiklos srities tikslas – atkreipti mokinių dėmesį į muziką kaip socialinio reiškinio poveikį visuomenei ir kultūrai, jam pačiam. Manome, kad pagrindinis šios srities mokinių veiklos įgyvendinimo būdas galėtų būti ilgalaikiai tiriamieji darbai, integruoti projektai, kuriuose atsiskleistų mokinių interesai, nuostatos ir santykiai su įvairiais muzikiniais reiškiniais; taip pat čia išryškintamas ir savistabos (arba refleksijos) elementas, būtinas norint tobulėti muzikos ir bet kurioje kitoje gyvenimo srityje. Ši veiklos sritis išveda Programą už siaurų muzikos dalyko ribų ir sąlygoja esminių kompetencijų ugdymą.

Muzikos programa orientuoja mokytoją gerbti vaiko individualumą ir atsižvelgti į jį, parinkus tinkamas veiklas ir užduotis, padėti kiekvienam patirti muzikavimo džiaugsmą. Atsižvelgiama į vaikų interesus, jų gyvenimo kontekstą, stengiamasi mokymosi turinį formuoti taip, kad jis taptų kiekvienam prasmingu ir vertingu. Muzikinė veikla suteikia mokiniams viena vertus, tiesioginės naudos – bendraudami su muzikos kūriniais mokiniai ugdomi jausmų kultūrą, jautrumą, estetinį skonį ir t.t., kita vertus – muzikinės veiklos stimuliuoja mokinių mąstymo procesus, aktyvią klausą, gebėjimą klausytis ir t.t. Įvadinėje Programos dalyje atskleidžiama, kaip muzikinėje veikloje plėtojami mokinių gebėjimai padeda mokantis kitų dalykų, atskleidžiami ryšiai su socialiniais mokslais, matematika, doriniu, pilietiniu, darniuoju ugdymu ir kt. Patirtis, kurią mokiniai įgyja muzikuodami, padės jiems būti dėmesingesniems ir jautresniems aplinkai, draugams, susikaupti ir klausytis, drąsiau jaustis prieš auditoriją, vadovauti ar dirbti grupėje, planuoti savo veiklą, tikslingai išnaudoti laiką, giliau suvokti socialinius reiškinius, sintetinti žinias. Kiekvienoje veiklos srityje

išskiriamas ir atskiras mokymosi mokytis gebėjimas, kadangi iš visų esminių kompetencijų ši yra bene svarbiausia žmogui, gyvenančiam informacija perpildytam ir nuolat kintančiame pasaulyje.

Atnaujintoje muzikos programoje didelis dėmesys skiriamas mokinio vertybinių nuostatų ugdymui. Todėl kitaip, nei 2003 m. patvirtintoje, šioje programoje nuostatos tiesiogiai siejamos su veiklos sritimis, nes būtent įvairiose muzikinėse veiklose, padedant mokytojui, formuojasi mokinių elgesio modeliai, nuostatos į analizuojamą ar atliekamą repertuarą. Nuostatų ugdymas yra bene svarbiausias uždavinys ugdymo procese – jei mokinys įgyja teigiamų nuostatų į muzikinę veiklą, jei jis demonstruoja tai tinkamu elgesiu, galima tikėtis, kad jis motyvuotai sieks plėsti ir tobulinti savo muzikinę patirtį savarankiškai, gerbs ir kritiškai vertins muzikos kūrinius ir įvairiausių muzikinius – kultūrinius reiškinius. Mokinių vertybinės nuostatos taip pat ugdomos parenkant prasmingą, kokybišką dainavimo, muzikos klausymosi repertuarą, analizuojant poetinį tekstą, kūrybos užduotims parenkant aktualias mokiniams ir aplinkai problemas.

Muzikos dalyko veiklos sritys, jų tikslai ir veiklos organizavimo nuoseklumas

Muzikinė raiška. Dainavimas

Dainavimas prasideda nuo klausymosi

Dainuoti gali kiekvienas žmogus. Skirtingi prigimtiniai duomenys lemia, kokių lygiu žmogus galės savo gebėjimus plėtoti – ar siekti profesinių aukštumų, ar dainuoti savo malonumui – abu šie keliai žmogui vertingi. Dainavimo patirtis teikia žmogui daug estetinio džiaugsmo, žadina menines emocijas, tonuso ar nusiramino pojūčius. Dainavimo gebėjimus lavinti galima tik nuolatine dainavimo (vokaline) praktika, kuri susideda iš vokaliųjų pratybų (skirtų taisyklingo kvėpavimo, garso formavimo ir artikuliacijos įgūdžių lavinimui, intonacijos tikslinimui, diapazono plėtrai ir kt.) bei įvairaus repertuaro dainavimo (skirto vokalinei technikai lavinti ir meninėms emocijoms išgyventi). Taigi pradinėje mokykloje labai svarbu dainavimo technikos įgūdžių lavinimas bei estetinio santykio su daina kūrimas.

Muzikinio ugdymo teoretikai teigia, kad vokalinę klausą lengviausia ugdyti iki 9-10 vaiko gyvenimo metų. Vėliau šis procesas tampa sudėtingu, nes gebėjimai stabilizuojasi. Tad bene svarbiausias uždavinys pradinėje mokykloje yra vaiko vokalinės klausos ugdymas. Vokalinė klausą – tai sudėtingas psichofizinis reiškinys, kurio rezultatas – tiksli intonacija. Vokalinės klausos ugdymui reikšmingai padeda vidinė klausą (vidinis girdėjimas). Vidinė klausą – tai gebėjimas įsivaizduoti muziką – padainuoti dainą, kūrinio atkarpą, ritmuoti mintyse. Vidinė klausą lavinama dainuojant, grojant, kuriant ir klausantis muzikos. Mokytojas, demonstruodamas dainą ar klausant žinomos melodijos turėtų skatinti mokinius dainuoti kartu mintyse. Taip pat atliekami „šviesoforo“ žaidimai, kai mokiniams dainuojant ar grojant kūrinius, dalį jų reikia atlikti mintyse (metodas detalizuojamas žemiau). Išlavinta vidinė klausą sąlygoja tvirtų muzikinių vaizdinių susidarymą – tikslaus intonavimo pagrindą.

Vokalinė klausą ugdoma kryptingomis pratybomis ir tinkamo amžiaus tarpsniui repertuaro atlikimas. Vokalinės klausos ugdymas prasideda nuo vaiko primario (prigimtinio) tono nustatymo – garso, kurį natūraliai vaikas gali padainuoti. Mokytojas, dainuodamas garsą po garso ir prašydamas klasės juos pakartoti, nustato primarinį klasės toną. Kadangi muzikinis ugdymas vyksta klasėje, primariu tonu tampa garsas, kurį unisonu (vienodai) gali padainuoti didesnioji klasės dalis. Dažniausiai tai būna pirmosios oktavos fa (f¹). Šis parametras be abejo, yra labai individualus. Nustačius klasės primarinį toną, jis įtvirtinamas šiuo garsu dainuojant patarles, greitakalbes, paskirus žodžius. Siekiame, kad visa klasė

pasiektu unisoną. Šio proceso neverta skubinti. Jis turėtų būti vaikams malonus, organizuotas žaidimo forma. Labai naudinga atlikti aido principo žaidimą – mokytojas padainuoja, mokiniai kuo tiksliau pakartoja. Šį būdą galima pritaikyti ir padalinus klasę į grupes. Ypač svarbu mokiniams paaiškinti, kad dainuojant svarbiausia yra klausytis, girdėti save ir kitus kartu dainuojančius, derinti savo balsą prie kitų. Negalima leisti vaikams dainuoti rėksmingai, labai garsiai – tai žaloja vaikų balso aparatą. Būtina atkreipti mokinių dėmesį į tai, kad labai svarbu visiems kartu pradėti ir užbaigti dainelę, kad tikslumas muzikoje kuria grožį.

Kai įtvirtiname primarinį toną, pereiname prie pirmosios intonacijos – mažosios tercijos – intonavimo. Ši intonacija mokiniams yra artima iš prigimties. Intonacija formuojama nuo klasės primarinio tono žemyn (jei šis tonas yra fa, tai intonacija bus fa-re – f¹ – d¹ ir pan.). Palankiausia akustinė asociacija – gegutės kukavimas. Šia intonacija galima dainuoti įvairias vaikų dainas arba žodinę tautosaką.

Kai didžioji dalis, arba visa klasė gali unisonu padainuoti pirmąją intonaciją, pereinama prie trijų garsų intonacijos – prijungimas tonas virš primarinio tono (fa-re-sol; f¹ – d¹ – g¹). Kai šį garsaeilį tiksliai intonuoja visa klasė, jis plečiamas. Intonacijų plėtra labai tiksliai išdėstyta E. Veličkos vadovėliuose pradinei mokyklai Muzika, 1, 2, klasės¹.

Kitas žingsnis – notacijos mokymasis. Pirmajame muzikos mokymosi etape verta pasirinkti realiatyvosios solmizacijos būdą – nors vartojame absoliučiosios solmizacijos skiemenis (tradiciniai gamos garsų pavadinimai: do, re, mi ir t.t.) garso aukštumo nesiejame su kamertonu (arba su pianinu). Tai labai svarbu, nes intonuoti mokytis pradėjome nuo vaikams patogaus primarinio tono, tad tuo pačiu aukštumu ir tęsiamas vokaliųjų intonacinių vaizdinių siejimas su notacija (solfedžio). Taigi, kai mokiniai jau įsisavinę ir įtvirtinę numatytą kiekį intonacijų, paprastai antroje klasėje, pradedame intonacijas sieti su natų raštu. Antrąją klasę pradedame nuo intonacijos sol – mi (gegutės kukavimo). Mokiniai šią intonaciją puikiai įsisavino ir įsiminė pirmoje klasėje. Tad antroje, pakarojus ir padainavus pirmosios klasės daineles, sudarytas iš mažosios tercijos intervalo, parodome mokiniams, kur šios natos rašomos penklinėje. Toks nuoseklumas išlaikomas ir prijungiant kitas natas: pirmiausia – įdainuota iš klausos ir tik po to užrašoma penklinėje ir bandoma solfedžiuoti. Geriausi rezultatai bus pasiekti, kai solfedžiuoti bandysime jau dainuotų ir įsimintų dainelių melodijas (pvz., Ku-kū, gegute, ku-kū, sutartinė „Aviža meldė“ ir kt.). Ugdant vokalinę klausą mokytojas turėtų kuo mažiau naudoti pianiną. Pianinas reikalingas tik kaip akompanavimo priemonė. Didžiausią poveikį vaiko balso raidai daro mokytojo balsas. Pradinių klasių mokiniams vis dar būdinga mokytis kopijuojant. Todėl mokytojas turi kontroliuoti savo intonavimo kokybę. Pasak E. Souriau: „Vaikams, kuriems buvo dainuota “švariai” vėliau ir patys dainuoja “švariai”“².

Kalbėjome apie vokalinės klausos ugdymo pratybas ir perėjimo prie dainavimo iš natų nuoseklumą. Šis nuoseklumas yra natūralus užduočių sudėtingumo požiūriu, todėl mokytojai neturėtų jo apversti „aukštyn kojomis“, t.y., pradėti nuo natų mokymo ir solfedžiavimo.

Mokant vaikus dainuoti labai svarbu nuolat atkreipti jų dėmesį į vokalinės technikos dalykus – kvėpavimą ir garso formavimą, laikyseną. Taisyklingas kvėpavimas yra toks, kai įkvepiama diafragmos pagalba, nekeliant pečių ir įkvėptą orą išdainuoti savotiškai užlaikant jį, kad nesigirdėtų “šnypštimo”. Taisyklingam kvėpavimui lavinti atliekamos pratybos, gal net ir kiekvieną pamoką, išdainavimo metu. Tai pratimai, vaizduojantys šuniuko lekavimą, šnypščiamųjų balsius skandavimas (s-s-š-š-z-z-ž-ž dauginant iki keturių), gamos dainavimas atsivepiant pradžioje po keturių, vėliau

¹ Velička E. Muzika 1 klasei. Kaunas: Šviesa. – 1999. Velička E. Muzika 2 klasei. Kaunas: Šviesa. – 2000

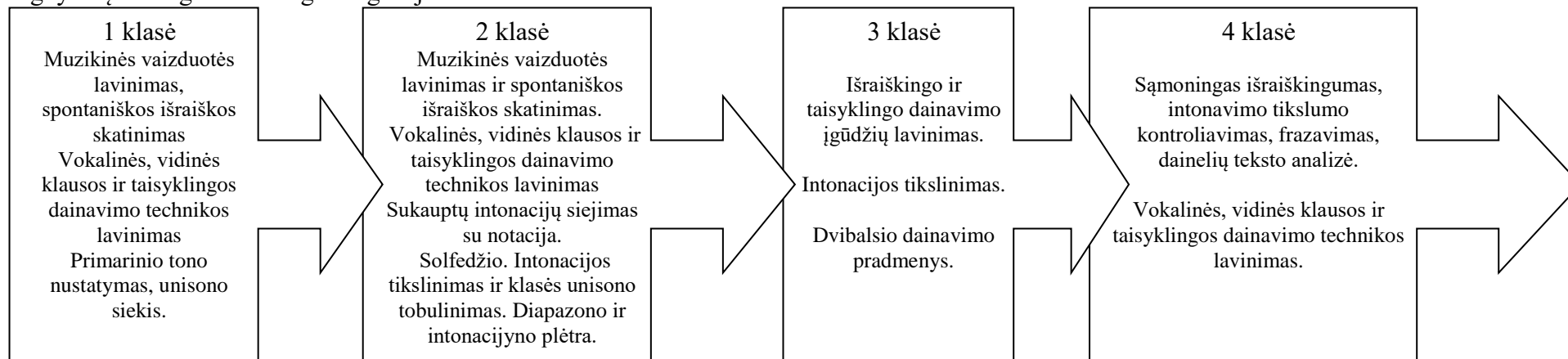
² Souriau E. Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai // Menas ir estetiškas auklėjimas // Sudarė H. Kobeckaitė. P. 197-211. Vilnius: Mintis – 1989.

po aštuonių garsų ir t.t., vienu atsikvėpimu dainuojant nuo motyvo (2 taktai) iki frazės (4 taktai) ar sakinio (8 taktai). Sistemingai atliekant šiuos pratimus akivaizdžiai gerėja vaikų dainavimo kokybė.

Taip pat labai svarbu, kad vaikai pajustų taisyklingą garso formavimo vietą – vaikiškas balsas turi skambėti šviesiai ir natūraliai, neforsuotai ir nesuteikiant specifinės vokalinės manieros. Garsas turi būti formuojamas prie dantų. Geriausių rezultatų pasieksime, jei žadinsime mokinių vaizduotę įvaizdžiais, pvz., „balsas turėtų skambėti kaip varpelis ar paukštelio čiulbėjimas“, „lietis kaip upeliukas“, „pleventi kaip kaspinas“, „šviesti kaip saulės spindulys“, „balsiukas skaidrus kaip stiklas“ ir pan.

Iš klausos mokiniai gali padainuoti žymiai sudėtingesnę, įvairesnę (priklausomai nuo klasės pajėgumo) repertuarą. Kas svarbiausia parenkant dainų repertuarą pradinukams? Pirmiausia, dainelės turi būti kokybiškos, prasmingu tekstu, įdomios mokiniams. Antra, dainelių diapazonas turi atitikti klasės pajėgumus (rekomendacijos diapazonui aprašytos bendrojoje muzikos programoje pradiniam ugdymui³). Trečia, parenkant iš klausos mokomą repertuarą, derėtų jį sieti su klasės pasirodymų ir renginių reikmėmis – koncertinė veikla, padainavimas tėveliams ar kituose mokyklos renginiuose labai motyvuoja mokinius mokytis muzikos.

Dainos (muzikos) intonacijos iššaukia vaiko spontaniškas emocines reakcijas (spontaniškas išraiškingumas). Jomis remiantis pradedame su mokiniais aiškintis, kas yra išraiškingas dainavimas. Jau buvo minėta, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokiniai linkę mėgdžioti, todėl mokytojas, demonstruodamas dainas turėtų atsakingai apgalvoti, kaip jis tai padarys. Negerai, kai mokiniai perima suaugusiems žmonėms būdingą išraiškingumą (dažnai perdėtai artistizuotą). Reikėtų skatinti natūralią, vaikams suprantamą išraiškos manierą. Pirmajame koncerte dainelėms pajvairinti galima pasitelkti įvairius žaidybinius-vaidybinius elementus. Būtina su mokiniais perskaityti atliekamų dainų tekstus, išsiaiškinti, apie ką jie, kaip būtų galima pavaizduoti vieną ar kitą apdainuojamą veikėją ar situaciją. Ketvirtoje klasėje teksto prasmes reikėtų glaudžiai sieti su muzikos išraiškos priemonėmis – ugdyti sąmoningą išraiškingumo gebėjimus.

1 pav. Dainavimo gebėjimų ugdymo kryptis

³ Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Pradinis ir pagrindinis ugdymas. P. 287-300. Vilnius: ŠAC. – 2008

Muzikos žinios dažniausiai yra procedūrinės, tad galima teigti, kad pagrindinį gebėjimą (pvz., dainuoti) sudaro keli smulkesni gebėjimai arba procedūrinės žinios (pvz., taisyklingai kvėpuoti, formuoti garsą, atsiminti muzikinį ir žodinį tekstą ir pan.). Jei pastebime, kad mokinys dainuodamas netaisyklingai kvėpuoja, prašome jo paaiškinti ir pademonstruoti taisyklingo kvėpavimo ypatumus. Kitaip tariant, turime stebėti, kad mokinys sąmoningai suprastų procesus, kurie padėtų sąmoningai tobulinti muzikinės saviraiškos gebėjimus.

Muzikinė raiška. Grojimas

Grojimas melodiniu ir perkusiniaisiais instrumentais pajvairina ir praturtina muzikos pamoką, ši veiklos sritis mokiniams labai patinka, sukelia daug džiaugsmo, teigiamų emocijų, žadina motyvaciją. Lavinamąja prasme grojimas instrumentais reikšmingas tuo, jog:

- aktyviai ugdoma mokinių tembrinė, harmoninė klausa, ansambliško poįūtis;
- grojant melodiniais instrumentais lengviau nei balsu išpildyti dvibalsės ar tribalsės (keturbalsės) faktūros kūrinius;
- grojant iš natų mokiniams nesudėtinga mokytis skaityti natų raštą (skirtingai nei solfedžio);
- perkusiniaisiais instrumentais gali groti įvairiausios muzikinės patirties ir gebėjimų mokiniai.
- organizuojant instrumentinį muzikavimą klasėje lengva diferencijuoti ir individualizuoti užduotis (muzikos mokyklos, prasčiau intonuojantys, puikiai dainuojantys ir kt. mokiniai).

Grojimo veikla turėtų būti įtraukiama į kiekvieną pamoką. Grojimas instrumentais derinamas su kūrybinėmis-improvizacinėmis užduotimis, ritiniu lavinimu ir muzikos rašto užduotimis. Paminėsime keletą svarbių organizacinių aspektų:

- kad ši veikla būtų sėkminga būtina preciziškai suplanuoti pamoką (drausmės problema);
- mokiniai galėtų groti grupelėmis, vertindami vieni kitų pasirodymus (parengti vertinimo kriterijus);
- organizuojant grojimą būtina atkreipti mokinių dėmesį į susiklausymo, vienas kito girdėjimo, pagarbos ir tolerancijos grupėje būtinumą;
- grojimui reikėtų skirti nemažą pamokos dalį, neforsuoti, nesiekti perdėtai aukštų reikalavimų;
- labai svarbu, kad mokiniai patirtų muzikavimo kartu džiaugsmą (įveikiamos užduotys);
- muzikavimas grupėje – tai viena geriausių bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimo ugdymo forma.

Populiariausias šiuo metu mokyklose naudojamas melodinis instrumentas – mokyklinė dėdelė. Kad vaikams šis instrumentas taptų „mielas“ labai svarbi mokymosi groti dėdele pradžia. Pirmoje klasėje mokinių smulkiųjų judesių koordinacija dar mažai išlavinta, todėl jiems sunku atlikti kelių garsų junginius. Pradiniame etape patartina koncentruotis į garso išgavimo kokybę (teisingas dengimas, oro srovės reguliavimas ir pan.) atliekant vieno garso tęsiamus ir ritmizuotus pratimus. Vaikams reikia gerai išaiškinti skylių dengimo ypatumus, mokyti juos savarankiškai kontroliuoti garso kokybę. Kai dauguma klasės mokinių įsisavina grojimo pradmenis, pereinama prie garsų junginių ir dainelių grojimo, laikantis to paties intonacinės plėtros nuoseklumo, kaip ir dainavimo veikloje. Labai svarbu, kad visos nesudėtingos dainelės būtų pagrotos melodiniu instrumentu.

Muzikinė raiška. Kūryba

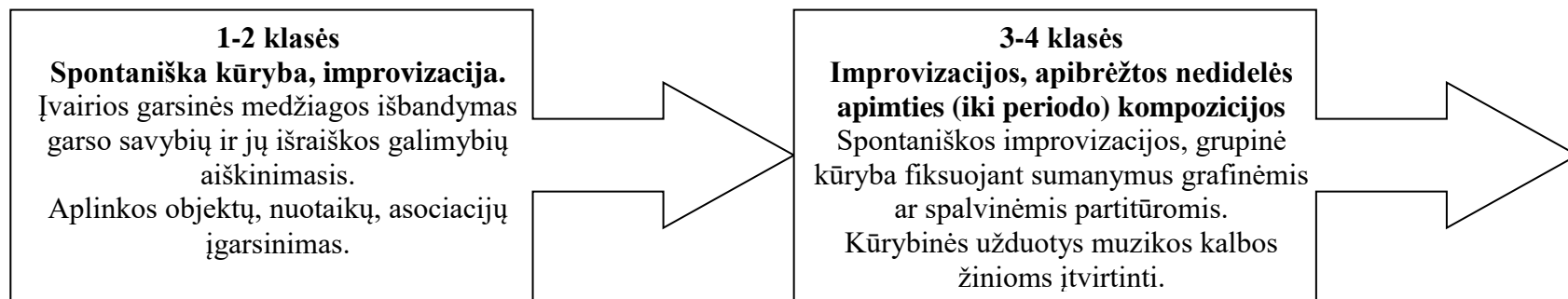
Labai svarbu muzikos pamokose ugdyti kūrybinius mokinių gebėjimus. Kūryba yra vienas iš inovatyviausių mokymosi būdų, atliepanti postmodernios visuomenės iššūkius – tai XXI amžiaus mokymosi metodas. Pradiniame etape mokiniai kuria spontaniškas, improvizacinio pobūdžio muzikines struktūras pagal duotą ar pasirinktą temą, intuityviai užčiuopdami ir išreiškdami struktūrinius formos elementus. Svarbu, kad mokiniai būtų

skatinami pasirinkti ne tik tradicinės raiškos priemonės, bet ieškoti naujų, originalių, netikėtų sprendimų. Šiame etape kūrybinė veikla tarnauja garsinės medžiagos, jos savybių tyrinėjimui. Kūrybinės užduotys taip pat yra patogus, produktyvus ir motyvuojantis būdas įvertinti, kaip mokiniai suprato muzikos rašto ir išraiškos elementus.

Kūrybos užduotys persipina su grojimo užduotimis. Visa klasė gali lengvai improvizuoti perkusiniaisiais instrumentais mokytojo užduota tema, pvz., pūga, lietus, gatvė ir pan. Organizuojant klasės improvizaciją, svarbu su mokiniais aptarti, ar jie yra matę ir girdėję pūgą, kokios muzikinės savybės ir asociacijos jiems kyla, pasiaiškinti, kokiais turimais instrumentais galima šias savybes iliustruoti. Tada bandoma improvizuoti 1 min ar ilgesnės trukmės kompoziciją. Būtina su mokiniais aptarti, kas pavyko ir kas ne. Tą pačią užduotį efektyvu būtų pakartoti padalinus klasę į dvi dalis. Pasiklausę vieni kitų, mokiniai išsakytų savo nuomonę, vertinimą. Mokytojo nuomonė ir vertinimas turi būti formuluojami taip, kad padėtų suprasti, kas yra gera, sėkminga improvizacija, kaip to galima pasiekti. Šiomis improvizacijomis skatinamas mokinių kūrybiškumas – rasti kuo įdomesnės skambančios medžiagos, netradiciškai panaudoti instrumentus ir pan.

Raštu atliktos mokinių kūrybos užduotys negali būti labai originalios. Jų tikslas – padėti mokiniams geriau įsisavinti muzikos kalbos žinias. Mokiniai, supažindinti su nauja nata, ritminiu dariniu, metru, forma ar kt. ženklu, sąvoka, bando šias žinias pritaikyti kurdami ir užrašydami mokytojo nurodytos apimties fragmentus. Pvz., „Sukurkite ir užrašykite ritminę kompoziciją dviejų ketvirtinių metre, panaudokite aštuntines natas ir pauzes ir ketvirtines natas. Paplokite savo kompoziciją.“ „Sukurkite ir užrašykite aštuonių taktų melodiją keturių ketvirtinių metre, panaudodami sol, mi, la, re garsus, aštuntines, ketvirtines natas ir pauzes ir pusinę natą. Dūdele pagrokite savo kūrinį.“ Panašių užduočių nemažai pateikta E. Veličkos vadovėliuose ir pratybų sąsiuvinuose.

Mokytojas turėtų palaikyti geranorišką atmosferą kūrybinių darbų metu – labai svarbu, kaip formuluojama užduotis – kuo tikslesni reikalavimai, tuo geresnis rezultatas. Mokytojas turi labai atsargiai vertinti mokinių kūrinių kokybę – nelaukti profesionalių rezultatų. Pradinukų kūryba yra reikšminga ne rezultatu (nors kartais vaikai sukuria pakankamai įdomių melodijų ar ritminių kūrinių, kuriuos būtų verta visa klase pagroti dūdelėmis, ar paversti ritmine partitūra), bet procesu – jis suteikia mokiniams patirčių ir išgyvenimų, formuojančių jų asmenybines savybes ir sužydėjančių vėlesniuose mokymosi tarpsniuose, taip pat ir mokantis kitų dalykų.

2 pav. Kūrybos gebėjimų ugdymo kryptis

Muzikinė raiška. Pasirodymas

Muzikai prasmingai funkcionuoti reikalingos trys grandys (išskyrus kai kurias šiuolaikinės muzikos kryptis) – kompozitorius – atlikėjas – klausytojas. Jei mūsų mokiniai praras galimybę pasirodyti auditorijai kaip atlikėjai – stipriai sumažės jų muzikos mokymosi motyvacija, nes bus eliminuota būtina muzikos egzistavimui grandis. Taigi, pasirodymas yra natūraliai išplaukianti, baigiamoji muzikinės raiškos fazė.

Jau nuo pirmos klasės mokytojas turėtų skatinti ir džiaugtis mokinių noru padainuoti ar pagroti vieni kitiems. Bet tikru muzikiniu įvykiu taps išminktų dainų, instrumentinių kompozicijų, savo kūrinėlio atlikimas tėvams, kitų klasių mokiniams, pasirodymai mokyklos renginiuose. Pagal galimybes mokytojai turėtų rasti kuo daugiau erdvių klasės pasirodymams, kuriuose dalyvautų visi klasės mokiniai ir būtų atliekamas tik klasėje išmoktas, paprastas, mokyklinis repertuaras. Jei pergyvename dėl kurio nors vaiko intonacinių ar ritmikos problemų, turime jiems surasti tinkamą rolę pasirodyme (pranešėjo, tvarkytojo, akompanatoriaus būgneliu ar skambalėliu ir pan.).

Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas

Mokantis klausytis, apibūdinti ir vertinti muziką svarbu, kad mokiniai, klausydamiesi kuo įvairesnių kūrinių, susidarytų intonacinį žodyną, „akustinius modelius“, kurių pagalba galėtų orientuotis ir identifikuoti už mokyklos ribų girdimus muzikos kūrinius, gebėtų susieti juos su stilistine epocha ar kryptimi, kultūra ar regionu. Taip pat mokiniai turėtų išmokti išgirsti ir teisingai įvardyti kūrinyje vartojamas muzikos išraiškos priemonės, susieti jas su muzikos nuotaika, charakteriu, programiniu turiniu. Klausydamiesi įvairios kokybės muzikos, ją analizuodami, mokiniai ugdomi skonį ir mokosi vertinti muziką, įvardyti kokybinius muzikos požymius.

Muzikos klausymuisi pradinėse klasėse reikia parinkti kuo įvairesnį repertuarą – pasaulio muzikos šedevrus, kuo daugiau šiuolaikinės muzikos pavyzdžių. Šiuolaikinę muziką (turima galvoje XX – XXI a. kompozitorių kūryba) pradinukai klausosi susidomėję kadangi dar neturi susiformavusių „grožio“ stereotipų. Duodamas klausytis kuo daugiau šiuolaikinės muzikos kūrinių, mokytojas padės mokiniams ugdytis atvirą ir jautrų muzikinių interesų lauką.

Kuo daugiau muzikos kūrinių (aukštos kokybės, profesionalių sudėtingos muzikos kūrinių) pradinukai klausysis, tuo labiau plėsis jų audijavimo patirtis (E. Gordon). Per audijavimo patirties plėtrą ugdomas muzikinis mąstymas, vaizduotė, skonis, įdomios ir sudėtingos muzikos poreikis.

Muzikos klausymuisi būtina užduoti tikslingas, įsiklausyti skatinančia užduotis. Būtina leisti kiekvienam norinčiam mokiniui (skatinti pasisakyti ir tuos, kurie nenori kalbėti) išsakyti savo asociacijas, išgyvenimus, pastebėjimus apie klausyta muzikos kūrinio fragmentą. Išsakydami savo asmeninį santykį su kūrinių mokiniai užmezga su juo gilesnį santykį, geriau jį įsimena. Mokytojas neturėtų primesti savo nuomonės, koreguoti vaikų pasisakymus. Tiktų toks dialogo variantas: „Vaikai, išsakėte labai įdomias nuomones ir pastebėjimus. O man šis kūrinys padarė įspūdžius, išgirdau ...“. Taip mokytojas neužgaus mokinių, išliks muzikos suvokimo subjektyvumo faktorius ir savo autoritetu bus mokoma taisyklingai kalbėti apie muzikos kūrinius.

Mokytojas, rinkdamas muzikos klausymosi repertuarą turėtų atskleisti mokiniams savo susidomėjimą ir pagarbą kokybiškai, prasmingai, vertingai muzikai. Mokytojas turi domėtis Lietuvos ir pasaulio muzikiniais įvykiais, žinoti žymiausius kūrėjus ir atlikėjus. Muzikos pamokose neturėtų rasti vietos abejotinos kokybės vaikiškų popchorų, popgrupių „muzikėlė“. Nevertėtų apsiriboti ir vien tik programiniais kūriniais (pvz., K. Sen-Sanso „Žvėrių karnavalas“ arba St. Vainiūno „Vabzdžių siuita). Pasak E. Souriau: „Muzika yra vienintelė sritis, kur...vaikas gali susidurti su tikrais

šedevrais...patirdamas tokius pat protinius ir emocinius išgyvenimus. Tokiame amžiuje, kai vaikas dar negali ištiesai pažinti ir deramai įvertinti nei „Iliados“ „Dieviškosios komedijos“ ar Flobero, nei tuo labiau stambiųjų etikos ar filosofijos traktatų, jis kuo puikiau gali suvokti ir pajusti visą dvasinę didybę Devintosios simfonijos, kurios vertė prilygsta anksčiau minėtiems šedevrams.“⁴

Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje

Į 2008 m. Muzikos bendrąją programą įvedus trečiąją veiklos sritį „Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje“ tikėtasi, kad mokytojai padės mokiniams suprasti muzikos, kaip nuo seniausių laikų žmogų lydinčio reiškinių, svarbą. Šiai veiklos sričiai įgyvendinti geriausiai tinka tiriamosios užduotys, pvz., „Pasiteiraukite savo šeimos narių, kokią muziką jie labiausiai mėgsta. Papasakokite klasėje.“ „Kokiuose muzikiniuose renginiuose esate buvę? Papasakokite savo įspūdžius“, „Kokie muzikiniai renginiai vyksta mūsų mokykloje, mieste, Lietuvoje?“ ir t.t. Tinka aptarti per TV rodokus muzikinius šou, konkursus ir koncertus. Čia vėl galioja tas pats principas, kaip ir organizuojant muzikos klausymuisi skirtų kūrinių aptarimą – leidžiama mokiniams išsakyti savo nuomones, tada savo nuomonę išsako ir mokytojas. Inicijuojamos diskusijos.

Tinkamai, su dideliu mokytojo patriotizmu ir atsakomybe organizuota muzikinių reiškinių analizės veikla svariai prisidės prie mokinių nuostatų į muziką, jų skonio ir gebėjimo vertinti begalinį muzikos srautą, ugdymo

Muzikos dalyko turinio apimtis

Muzikos dalyko turinio augimas

Kiekvienam ugdymo koncentrii programoje apibrėžiama turinio apimtis. Turinys skirstomas į dvi sritis: repertuaro parinkimo gairės ir muzikos kalba. Kiekvienoje ugdymo pakopoje išskiriama turinio formavimo ašis, arba koncentro tikslas. Pvz., pirmajame koncentre – tyrinėti garsinę medžiagą, garso savybes. Turinio formavimas yra lyg ašis, kuri persmelkia visas veiklos sritis ir sudaro pagrindą sistemiskam muzikiniam ugdymui. Svarbu žinoti, kad turinys, kurį mokiniai išmoko pirmajame koncentre, kartojasi ir antrajame, lentelėje įrašytas naujas turinys.

	1-2 klasė	3-4 klasė
Turinio ašis	Garso ir muzikos kūrinių savybių aiškinimasis, jų išraiškos galimybių atpažinimas, skyrimas ir įvardinimas.	Toliau lavinama mokinių vidinė klausa ir vaizduotė. Šiame koncentre mokiniai pradeda formalizuoti savo kalbą apie muziką, daugiau muzikinės veiklos siejama su skaitymu iš natų. Skatintinas dainuojamų ar grojamų kūrinių užrašymas natomis iš atminties.
Turinio sritis	1. Atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės	

⁴ Souriau E. Muzikos įtaka vaiko psichikos raidai // Menas ir estetinis auklėjimas // Sudarė H. Kobeckaitė. P. 203. Vilnius: Mintis – 1989.

	1-2 klasė	3-4 klasė
	Repertuaro kiekybė priklauso nuo konkrečios klasės, kiekvieno mokinio pajėgumo ir galimybių. Reikia parinkti keletą nesudėtingų kūrinių, iliustruojančių muzikos kalbos mokymosi turinį.	
Veiklos		
Dainavimas	c1-a1/c2 apimties, nesudėtingo melodinio judėjimo, periodo apimties liaudies ir autorinės dainos. Žaidimai ir tautosaka: vaikų, darbo ir kalendorinių lietuvių liaudies dainų.	c1-d2 apimties, įvairių nuotaikų lietuvių ir kitų tautų liaudies ir autorinės dainos, žaidimai, pasakos su dainuojamaisiais intarpais, sutartinės, kanonai.
Grojimas	Imitaciniai žaidimai perkusiniams ir melodiniu instrumentu. Nesudėtingos ritmikos ir melodinio judėjimo g1-e1-a1-d1 apimties dainelės. Nedidelės apimties (frazė, sakiny) tribalsiai kūrinių ir pritarimai ostinato.	c-c1 apimties melodijos (būtinai pagroti ir nesudėtingus kūrinius iš dainuojamo repertuaro). Improvizuoti ar fiksuoti ritminiai akompanimentai, užrašyti išmoktomis natų vertėmis. Tribalsiai kūrinių (sakinio ar didesnės apimties).
Muzikos klausymasis	Įvairus repertuaras, kuris padėtų suprasti muzikos įvairovę ir garso savybes (pvz., gamtos ir aplinkos garsų, triukšmų įrašai; konkrečiosios muzikos pavyzdžiai; įvairios sudėties kolektyvams skirti kūriniai; kūriniai, kuriuose ryškiai vyrauja kuris nors instrumentas ar jų grupė; kūriniai, kuriuose ryški dinamikos kaita, aiškaus tempo kūriniai ir pan.).	Įvairiausi senųjų epochų (Baroko, Klasicizmo, Romantizmo), XX a. moderniosios muzikos (pvz., S. Prokofjevo, B. Briteno, J. Cage, S. Reich, G. Ligeti, B. Kutavičiaus, R. Mažulio ir kt.) kūriniai, pasižymintys būdinga kalba ir išraiškumu, populiariosios muzikos kryptys (džiazas, rokas, technomuzika, popmuzika ir kt.) ir įvairių kultūrų (Indijos, Kinijos, Indonezijos, Australijos, Afrikos, Europos tautų tradicinė muzika), Lietuvos etnografiniams regionams būdingos dainos ir instrumentiniai kūriniai, vaizdžiai iliustruojantys šio koncentro turinio apimtyje numatytas išmokti muzikos išraiškos priemonės.
		2. Muzikos kalba
Veiklos		
Ritmika. Garso trukmių santykių ir pulsacijos pojūčio ugdymas.	Ketvirtinės, aštuntinės, pusinės natos ir pauzės. Atliekami iš jų sukomponuoti ritmo dariniai. Kurti ir paaiškinti 2 ir 3 dalių metrus. Pirmoje klasėje dauguma ritminių pratimų imitacinės, antroje klasėje – natų skaitymas ir rašymas.	Sudėtiniai metrai (4/4, 6/8), sveikoji nata ir pauzė, šešioliktinė nata ir pauzė, taškas prie natos, triolė, sinkopė. Mokiniai išmoksta šias natas ir darinius iš jų pažinti, atlikti ir užrašyti iš klausos. Metrus atskirti iš klausos ir iš natų, mokosi nurodytu metru užrašyti melodijas ar sutaktuoti užrašytas. Klausydami ar dainuodami muzikos kūrinių, mokiniai muša ritmą, pabrėždami akcentuotą takto dalį. Imitaciniai žaidimai kaitaliojami su natų

	1-2 klasė	3-4 klasė
		skaitymu.
Melika. Garso aukščio skirtumų ir melodikos pojūčio ugdymas.	Mokinys mokosi nustatyti garso aukštį (žemas, aukštas, vidutinis) ir melodijos judėjimo kryptį. Solfedžiuoja ir užrašo c1-a1 apimties natas. Žino ir iš klausos skiria atliekamo ar klausomo kūrinio dermę (mažorą – minorą).	Solfedžiavimas c1-c2 apimtyje. Mokiniai pirmiausia solfedžiuoja pagrotą nesudėtingą dainelę, vėliau ją padainuoja. C-dur gama. Žino gamos garsų pavadinimus, išdėstymą ir solfedžiuoja ją aukštyr žemyn skirtinguose aukščiuose (reliatyviai).
Išraiškos elementai	Jaučia, iliustruoja ir žinomais būdvardžiais kiek įmanoma tiksliau apibūdina pavienio garso ir muzikinių struktūrų savybes: tembrą (aštrus, šaižus, minkštas ir pan.), tempą (greitas, lėtas, sunkus, vos judantis, vidutiniškas, žingsniuojantis, ramus ir pan.) ir kaitą (garsiai, tyliai, rėksmingai, švelniai ir pan.). Mokiniai skatinami ieškoti kuo daugiau žodžių muzikos savybėms apibūdinti.	Tembras, dinamika, tempas, artikuliacija. Mokiniai žino, atlieka ir atskiria iš klausos pagrindinius ženklus: tempo: Allegro, Andante, Lento; dinamikos: forte, mezzoforte, mezzopiano, piano, crescendo ir diminuendo; artikuliacijos: legato, staccato, non legato. Įvairiais tinkamais būdvardžiais apibūdina instrumento ar balso tembrą (trimitas – aštrus, sopranas – švelnus, minkštas, violončelė – aksominis ir pan.).
Formos	Pradžia – pabaiga. Pasikartojimas. Klausimo – atsakymo frazės. Kaip šie formos elementai reiškiasi atliekamoje, klausomoje muzikoje, kuriamose kompozicijose.	Pasikartojimas, pradžia – plėtotė – pabaiga. Kulminacija. Panašumas ir kontrastas. Trijų dalių, variacijų, rondo formos. Mokiniai panaudoja formos elementus atlikdami kūrybines užduotis. Atpažįsta nurodytas formas iš klausos.
Stiliai ir žanrai	Daina, šokis, maršas. Senovinė ir šiuolaikinė muzika. Mokiniai atpažįsta iš klausos ir žino, kuo jie skiriasi.	
Muzikos instrumentai	Tradiciniai Lietuvos muzikos instrumentai: kanklės, lamzdelis, skudučiai; klasikiniai vakarų instrumentai: smuikas, violončelė, fleita, trimitas, gitara ir kt., kitų tautų ir kultūrų instrumentai: būgnai, balalaika ir kt. Mokiniai atpažįsta šiuos instrumentus iš klausos, žino grojimo būdą (griežiama, pučiama, mušama ir pan.).	Klasikiniai ir liaudies instrumentai; styginiai, pučiamieji, mušamieji, klavišiniai (aerofonai, idiofonai, membranofonai, chordofonai).
Atlikėjų sudėtys	Solistas, choras, orkestras. Klausydamiesi įvairių kūrinių, mokiniai iš klausos nusako atlikėjų sudėtį, nusako skirtumus tarp vienos ar kitos rūšies kolektyvų, solisto.	Chorų ir orkestrų rūšys, tradiciniai ansambliai. Klausydamiesi įvairių muzikos kūrinių mokiniai išmoka skirti juos atliekančius instrumentus ir kolektyvus iš klausos ir juos išvardija.

Muzikinių gebėjimų ugdymo ir turinio santykis

Muzikiniai gebėjimai ugdomi palaipsniui parenkant sudėtingesnę turinį. Muzikinių gebėjimų ir turinio santykį galima pavaizduoti tokia matrica (2 lentelė). Iš principo nėra svarbu, kokį repertuarą atliks ar kokius kūrinis klausys mokiniai, kuriuo metų laiku jie įsisavins vieną ar kitą muzikos kalbos sąvoką – muzikinio ugdymo tikslas yra ugdyti esminius dalykinius gebėjimus. Todėl svarbiausia parenkant muzikinio ugdymo turinį yra jį orientuoti į koncentruoti apibrėžtą tikslą – gebėjimų aprašą – ir kryptingai jį išdėlioti laike.

Paprasčiausias pavyzdys dainavimo veiklai. Bendrojoje programoje, pirmajam koncentruoti dainavimo aprašas yra toks:

„1.1. Dainuoti paprastas daineles, jausti pulsą, išlaikyti duotą tempą. Ritmiškai skanduoti paskirus žodžius ir dainos tekstą.

1.1.1. Skirti garso aukštį, pakartoti iš klausos nesudėtingus melodijos motyvus.

1.1.2. Iš kelių pavyzdžių atskirti teisingą ir neteisingą intonavimą.

1.1.3. Paaiškinti ir vartoti dainavimo praktikoje muzikos kalbos elementus (žr. Turinio apimtis).

1.1.4. Nusakyti ir pademonstruoti taisyklingo kvėpavimo ir garso formavimo elementus.

1.2. Natūraliai ir išraiškingai perteikti dainos nuotaiką.

1.2.1. Stebinti draugų dainavimą, išskirti įdomiausią ir išraiškingiausią pasirodymą.“⁵

Planuojant dainavimo veiklą pirmai klasei, atsižvelgiant į turinio apimtyse rekomenduojamus dainelių požymius (Turinio apimtis. C^1 -a¹/c² apimties, nesudėtingo melodinio judėjimo, periodo apimties liaudies ir autorinės dainos. Žaidimai ir tautosaka: vaikų, darbo ir kalendorinių lietuvių liaudies dainų.⁶). Parenkame keletą tercijos ir kvartos apimties dainų ir keletą mįslių, patarlių ir greitakalbių pirmajam trimestriui. Dainuojant šias dainas, nuolat krepiamas vaikų dėmesys į bendros pradžios ir pabaigos svarbą bei dainavimo susiklausius, visiems kartu ir vienodai svarbą. Jei vaikai dainą dainuoti pradeda ne kartu, būtina tai pastebėti ir žaidimo forma pradžią (įstojimą) pakartoti keletą kartų, kol mokiniai pajus, kaip pradėti dainuoti kartu (atsikvėpimo momentas ir garso pradžia). Taip pat reikia padirbėti ir su dainos pabaiga. Šitaip dirbdami mokytojai ugdytys vaikų gebėjimą drauge pradėti ir užbaigti kūrinį.

Mokytojas turi nuolat kontroliuoti, kad dainuodami vaikai negreitintų ar nelėtintų atliekamos dainos tempo. Galima pasitelkti sąlyginai pastovaus tempo įvaizdžius (laikrodis, širdis-pulsas, variklio darbas ir pan.). Mokiniai skatinami kartu su mokytoju belsti ar kitaip (žingsniu, judesiu) iliustruoti dainos pulsą. Taip ugdomas labai svarbus mokinių muzikinių gebėjimų komponentas – išlaikyti duotą tempą.

Viena iš dainavimo mokymosi veiklų yra teksto rečitavimas. Rečitavimas ugdo mokinių ritmo pojūtį, padeda geriau suvokti dainos tekstą, jį atlikti išraiškingai. Smulkiąją tautosaką vaikai gali rečituoti intonuotai (pvz, pirmos oktavos fa), arba neintonuotai. Intonuotas rečitavimas padeda siekti klasės unisono, neintonuotas – ritmo pojūčiui ir artikuliacijai.

Antrame trimestre mokytojas dainavimui parenka keletą (3-4) didesnės (kvintos-sekstos) apimties dainų. Taip plečiamas vaikų balso diapazonas. Vaikai vis dar skatinami dainuojant stebėti ir kontroliuoti, ar jie kartu pradeda ir pabaigia dainelę, ar išlaiko duotą tempą. Kadangi dainos jau šiek tiek sudėtingesnės, pradedami analizuoti jų tekstai, kalbama su vaikais, ką dainelė pasakoja, kaip reikėtų ją atlikti, kad skambėtų gražiau, įtikinamiau, įdomiau. Taip ugdomas vaiko gebėjimas natūraliai ir išraiškingai perteikti dainos nuotaiką.

⁵ Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Pradinis ir pagrindinis ugdymas. P. 289-290. Vilnius: ŠAC. – 2008

⁶ Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Pradinis ir pagrindinis ugdymas. P. . Vilnius: ŠAC. – 2008

Trečiame trimestre dainuojamos sekstos ir didesnės apimties (priklausomai nuo daugumos klasės mokinių gebėjimų lygio) dainos. Daugiausiai dėmesio skiriama dainavimo išraiškingumui, nepamirštant ir tempo tikslumo, susiklausymo, bendrumo dalykų.

Antroje klasėje dainų diapazonas prasiplės iki oktavos ar nonos (do¹-re²) apimties. Daugiausiai dėmesio skiriama intonacijos tikslinimui, dainavimo technikos lavinimui ir dainavimo išraiškingumui. Jei antros klasės pabaigoje dauguma klasės mokinių galės padainuoti sekstos apimties dainą išlaikydami duotą tempą, kartu pradėję ir pabaigę dainą, išraiškingai, taisyklingai kvėpuodami ir formuodami garsą; ritmiškai teisingai perskaityti mokytojo nurodytus žodžius ar dainos tekstą, pasolfedžiuoti žinomą dainelę (ne daugiau, nei kvartos apimties) iš natų, galime teigti, kad mokiniai išsiugdė 1-2 klasės koncentrai Muzikos bendrojoje programoje apibrėžtus dainavimo gebėjimus. Išvardinti požymiai kartu yra ir dainavimo vertinimo kriterijai.

Veiklos sritis Turinio sritis	1. Atliekamo ir klausomo repertuaro parinkimo gairės	2. Muzikos kalba
1. Muzikinė raiška		
2. Muzikos klausymasis, apibūdinimas ir vertinimas		
3. Muzika socialinėje kultūrinėje aplinkoje		

2 lentelė. Muzikos dalyko veiklos sričių ir turinio santykis

Pateikiame IV klasės muzikos ilgalaikio (metų) plano pavyzdį.

Muzika

Dalyko tikslas: puoselėti prigimtinių vaiko muzikalumą, ugdyti kūrybiškumą ir emociškumą, norinčią ir gebančią prasmingai dalyvauti muzikinėje veikloje asmenybę.

Dalyko uždaviniai:

1. Lavinant intonacinę klausą, plėsti vaikų balso diapazoną, išmokant nesudėtingų dainų.
2. Įtvirtinant ir panaudojant jau turimas muzikines žinias ir įgūdžius, įgyvendinti kūrybinius sumanymus.

3. Įvertinti, apibūdinti ir pasirinkti kokybišką muziką.
4. Taikyti muzikinę patirtį mokyklinėje ir nemokyklinėje aplinkoje.
5. Susipažinti su dabarties ir praeities muzikinės kultūros palikimu, klausantis savo ir kitų šalių muzikos.

Eil. Nr.	Pasiekimai (vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas)	Turinys (veiklos/ temos)	Pamokų skaičius	Pastabos
1.	Muzikinė raiška			
1.1.	Dainavimas			
	Pasirinktos dainos atlikimas (dėmesys intonacijai, kvėpavimui, atlikimo technikai). Vienbalsis dainavimas grupėje.	Tiksli intonacija, kvėpavimas atliekant vienbalses dainas. Ansambliškumas.	5	Savo klasės atliekamų dainų įrašas ir analizė.
	Muzikinės kalbos elementų paaiškinimas ir jų atlikimas. Dainos tekstas, melodija ir atlikimo technikos priklausomybė (paaiškina savais žodžiais).	Dainos charakterio perteikimas.	5	Vaizdas be garso ir atvirkščiai. Mokiniai bandys nustatyti dainos charakterį, atlikimo techniką.
	Duetas balsu, duetas su melodiniu instrumentu.	Daugiabalsis dainavimas.	4	
1.2.	Grojimas			
	Įvairių garsų išgavimas ir garso savybių apibūdinimas (3-5 garsai).	Garso savybių kaita nuo išgavimo būdų.	3	Įvairūs daiktai, kuriais galima išgauti garsus.
	Išminktų kūrinių atlikimas.	Grojimas melodiniais instrumentais.	5	Dūdelės, skudučiai.
	Grojimas dūdele, skudučiu, pianinu (kiekvienas pagal savo galimybes).	Melodinių instrumentų ansamblis.	5	Užsisakyti aktų salę.
1.3.	Kūryba			
	Kūrinio plano su įvairiais muzikiniais simboliais vertinimas (ne mažiau 4 taktų ir/arba ženklų). Garsinės struktūros atlikimas.	Garsinės struktūros kūrimas vaikų kuriamam filmukui.	4	

Eil. Nr.	Pasiekimai (vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas)	Turinys (veiklos/ temos)	Pamokų skaičius	Pastabos
	Savos nuomonės išsakymas, pagrindimas išklausius muzikinį kūrinį. Muzikinės kalbos elementų vartojimas (3-5).	Sukurtų kūrinių klausymas ir vertinimas.	4	Pasiruošti vertinimo korteles.
1.4.	Pasirodymas			
	Elgesys scenoje. Renginio ir muzikinio apipavidalinimo atitikimas. Atlikimo kokybė. Vietos parinkimas, apipavidalinimas.	Muzikinių renginių organizavimas.	10	Paruošti ketvirtokų išleistuvių scenarijų, naujametinio renginio muzikinę dalį.
2.	Muzikos klausymasis, interpretavimas ir vertinimas			
	Dermė, jos kaita. Klausytų kūrinių atpažinimas. Nuotaikos, išraiškos priemonių įvardijimas.	Klausomų kūrinių vertinimas.	6	
	Metroritmikos, ritmo, formos, tembro, dinamikos įvardijimas. Pasakojimo kūrimas pagal muziką.	Kūrinių interpretacija, nagrinėjimas.	5	Emocinio imitavimo metodas.
3.	Muzikos konteksto pažinimas			
	Įvardinti muzikos savitumą. Skirti lietuvių liaudies būdingiausias bruožus.	Lietuvių liaudies ir rytų šalių muzikos savitumas.	4	Muzikiniai įrašai.
	Paaiškinti, kur ir kokia muzika galėtų skambėti kai būna linksma, liūdna, sunku ir t.t.	Muzikos ir nuotaikos atitikimas.	2	
4.	Mokymasis mokytis			
	Žinoti, kaip naudotis informacijos šaltiniais, pasirinkti reikalingiausią informaciją.	Informacijos paieška, interpretacija, vertinimas.	3	Internetas, skaitmeninė muzikos enciklopedija.
	Savo muzikinio mokymosi refleksija. Būdų, kaip sau padėti įvardijimas.	Mokymosi sėkmių ir sunkumų	3	Refleksijos ir įsivertinimo lapai.

Eil. Nr.	Pasiekimai (vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas)	Turinys (veiklos/ temos)	Pamokų skaičius	Pastabos
	Bendradarbiavimas ir savitarpio pagalba vienas kitam.	įvardijimas.		
				Iš viso: 68 pamokos

Vertinimas

Vertinimo skyriuje pateikiami mokinių veiklos vertinimo kriterijai, t. y. trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Čia matyti, kaip reiškiasi mokinių muzikinė kompetencija minimaliu, pagrindiniu ir aukštesniu lygiais. Šio skyriaus medžiaga padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus koncentro pabaigoje ir numatyti tolimesnius mokymosi uždavinius skirtingo pasirengimo mokiniams, taip pat pateikti kriterijai gali būti naudojami ir tarpiniam pasiekimų diagnozavimui, pakoregavus juos atsižvelgiant į savo darbo ypatumus ir įsisavinto turinio kiekį. Šiame skyriuje pateikta medžiaga padės mokytojui diferencijuoti ir individualizuoti ugdymo turinį, kurti atitinkamo lygio uždavimus. Vertinimo skyriuje kriterijai formuluojami pagal veiklos sritis, juose integruota nuostatų, gebėjimų bei žinių ir supratimo raiška.

Pateikiame užduočių, kurios gali būti naudojamos diagnostiniam vertinimui, pavyzdžius:

Užduotys, kurios gali būti skirtos diagnostiniam vertinimui

Diagnostinė užduotis pateikiama baigiant 4 klasę. Ši užduotis yra skirta vertinti muzikos dalyko mokymosi pasiekimus, atsižvelgiant į Pradinio ugdymo bendrosios programos (2008) reikalavimus. Užduotis padės išsiaiškinti, kaip mokiniai, baigdami pradinio ugdymo pakopą, geba:

- klausantis kūrinio išgirsti ir įvardyti muzikos išraiškos priemones;
- sukurti sakinio apimties ritminę kompoziciją.

Prieš atlikdami tokias užduotis mokytojai turėtų tiksliai mokiniams paaiškinti, kokių tikslų tai bus daroma, supažindinti su vertinimo kriterijais. Jei užduotys skirtos muzikos elementų apibūdinimui, mokytojai pasirenka tokias formuluotes, kurias naudojo pamokų metu. Užduoties forma muzikinio ugdymo procese taip pat turi būti išbandyta.

Ši diagnostinė užduotis susideda iš dviejų dalių. Užduočiai atlikti skiriama viena pamoka.

1. Užduočių ryšys su Pradinio ugdymo muzikos bendrąja programa (2008).

Diagnostinis vertinimas atliekamas 4 klasės pabaigoje.

<i>Sritis</i>	Mokinių pasiekimai		
	Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Muzikinė raiška	Suprasti, vertinti ir gerbti kiekvieno žmogaus pozityvias kūrybines galias.	1.5. Apgalvojus raiškos priemones, sukurti garsinę struktūrą, turinčią pradžia, plėtotę ir pabaigą.	1.5.2. Kuriant taikyti išmokus muzikos kalbos elementus (žr. <i>Turinio apimtis</i> *).
Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas	Mokėti susikaupti ir nusiteikti klausytis muzikos.	2.2. Klausantis kūrinio išgirsti ir išvardyti nurodytus muzikos kalbos elementus.	2.2.1. Iš klausos atpažinti ir paaiškinti kūrinio dermę ir jos pasikeitimus, metroritmiką: metrą ir ritmikos pobūdį (<i>taškuotas, tolygus ir kt.</i>), formą (<i>trijų dalių, variacijos, rondo</i>), tembrą (<i>instrumentai, atlikėjų sudėtis</i>), kaitą (<i>forte – piano</i>), artikuliciją (<i>legato – staccato</i>).

* Kuriant užduotis vadovaujama Pradinio ugdymo muzikos bendrosios programos (2008) skiltyje „Turinio apimtis“ potemėje „Muzikos kalba“ pateikta informacija, t.y. „**Ritmika: garso trukmių santykių ir pulsacijos pojūčio ugdymas**. Sudėtiniai metrai (4/4, 6/8), sveikoji nata ir pauzė, šešioliktinė nata ir pauzė, taškas prie natos, triolė, sinkopė. Mokiniai išmoksta šias natas ir darinius iš jų pažinti, atlikti ir užrašyti iš klausos. Metrus atskirti iš klausos ir iš natų, mokosi nurodytu metru užrašyti melodijas ar sutaktuoti užrašytas.“ (p. 298)

2. Užduotys

I užduotis

Kūrinių mokytojas gali pasirinkti bet kokį, iš pamokų metu klausytų kurinių. Kūrinio fragmento trukmė apie 3 minutes.

- Atidžiai išklausyk pateiktą skambantį kūrinį.
- Atidžiai išsinagrinėk muzikos kalbos elementus, kurie yra pateikti lentelėje.
- Tik išklausęs kūrinį, pateiktoje lentelėje išrink ir nuspalvink, kokius muzikos kalbos elementus kūrinyje panaudojo kompozitorius.

Metras	Ritmika
○ Dviejų dalių	○ Ritmas tolygus, primena pasivaikščiojimą
○ Trijų dalių	○ Taškuotas ritmas, keliantis nerimą
○ Kintantis	○ „Smulkus“ ritmas, primenantis bėgimą, skubėjimą
Tempas	Dinamika
○ <i>Allegro</i> (Greitai)	○ Dominuoja <i>Forte</i> (garsiai)

☐ <i>Antante</i> Vidutiniškai)	☐ Dominuoja <i>Piano</i> (tyliai)
☐ <i>Lento</i> (Lėtai)	☐ Besikeičianti dinamika
Dermė	Atlikėjų sudėtis
☐ Mažoras	☐ Orkestras
☐ Minoras	☐ Solistas (įrašyk, koks instrumentas groja)
☐ Kintanti	☐ Choras
Kūrinio forma	Kūrinio nuotaika
☐ Rondo	☐ iškilminga
☐ Variacijos	☐ lyriška
☐ Trijų dalių	☐ liūdna

II užduotis

Sukurk ir užrašyk 8 taktų kompoziciją 4/4 metre. Panaudok:

- sol, mi, la, re ir do.
- šešioliktines, aštuntines, ketvirtines, pusines, sveikąją natas ir sinkopę.
- Dinamikos ženklus: *crescendo* ir *diminuendo*, *Forte* (ženklų *f* pažymima kulminacijos vieta).

3. Užduočių vertinimo aprašai

I-osios užduoties vertinimo aprašas

Užduoties vertinimo aspektai	Vertinimo kriterijai	Taškai	Aprašymas
Muzikos kalbos elementų suvokimas iš klausos.	Metras	1	Tiksliai nustatytas metras
		0	Metras nenustatytas
	Ritmika	1	Tiksliai nustatytas ritmikų tipas.
		0	Ritmikų tipas nenustatytas.
	Tempas	1	Tempas nustatytas
		0	Tempas nenustatytas
	Dinamika	1	Tiksliai nustatyta dominuojanti dinamika
		0	Dinamika nenustatyta
	Dermė	1	Dermė nustatyta

		0	Dermė nenustatyta
	Atlikėjų sudėtis	2	Atlikėjų sudėtis nustatyta ir įvardintas <i>solo</i> instrumentas (jei yra)
		1	Atlikėjų sudėtis nustatyta, <i>solo</i> instrumentas (jei yra) neįvardintas
		0	Atlikėjų sudėtis nenustatyta
	Kūrinio forma	1	Kūrinio forma nustatyta
		0	Kūrinio forma nenustatyta
	Kūrinio nuotaika	1	Kūrinio nuotaika nustatyta
		0	Kūrinio nuotaika nenustatyta

II-osios užduoties vertinimo aprašas

Užduoties vertinimo aspektai	Vertinimo kriterijai	Taškai	Aprašymas
Muzikinė raiška. Kūryba	Sukurta nurodytos apimties kompozicija	1	Taip
		0	Ne
	Kompozicija teisingai sutaktuota	1	Taip
		0	Ne
	Muzikos kalbos elementai	2	Panaudota visi nurodyti muzikos kalbos elementai
		1	Panaudota dalis nurodytų muzikos kalbos elementų
	Taisyklingai pažymėta kulminacijos vieta	1	Taip
		0	Ne

4. Užduoties vertinimas ir įverčių pasiskirstymas pagal lygius

- Teisingai atlikus pirmąją užduotį galima surinkti 10 taškų.
- Teisingai atlikus antrąją užduotį, galima surinkti 6 taškus.
- Teisingai atlikus abi užduotis, galima surinkti 16 taškų.

<i>Pasiekimų lygis</i>	<i>Patenkinamas</i>	<i>Pagrindinis</i>	<i>Aukštesnysis</i>
Surinkta taškų	3-7	8-12	13-16

Muzikos pamokos ypatumai

Muzikos pamokai būdinga dauguma šiuolaikinės aktyvios pamokos bruožų, t.y., galioja visos aktyvaus mokymosi taisyklės. Paminėsime keletą specifinių muzikos pamokos bruožų. Pamoka turėtų prasidėti įsidainavimo pratybomis, apie kurias detaliau buvo kalbėta 2.1. skyrelyje. Mokytojas tyrėtų žinoti keletą pratimų ir kryptingai susiplanuoti, kuriuos koku tikslu ir kuriose pamokose atliks. Mokytojas, žinodamas pamokos uždavinį, jau į įsidainavimo veiklą įtraukia naują medžiagą, pvz., dainuoja sol-mi intonaciją, arba rečituoja tam tikru ritmu patarlę ar greitakalbę. Po įsidainavimo turėtume pakartoti praeitose pamokose išmoktas daineles (mokiniai gali pasiūlyti, kurias). Gerai žinomoms dainoms galime kurti ritminius akompanimentus – improvizacijas.

Toliau turėtų sekti užduotys, susijusios su pamokos uždaviniu – jei jis susijęs su nauju muzikos kalbos elementu, pvz., nauja nata la, dainuojama dainelė „Šių namo“. Mokytojas padainuoja dainelę mažiausiai du kartus, paklausia, kiek skirtingo aukščio garsų sudaro dainelės melodiją. Tuomet mokiniai pasižiūri į dainelės natų tekstą ir atranda, kur penklinėje rašosi la nata. Dainelė pagrojama dūdele ir pasolfedžiuojama.

Kita pamokos dalis galėtų būti kūrybinė – sukurkite ir užrašykite keturis taktus melodijos iš sol, mi ir la, naudodami ketvirtines ir aštuntines natas. Kas norės, savo kūrinėlį galės pagroti. Namuose pasiūlome visiems vaikams išmokti pagroti savo kūrybos melodiją.

Apibendriname pamoką, pakartojame informaciją apie la natą ir padainuojame dainelę „Šių namo“. Tai pamoka, kurioje dominavo muzikinė raiška. Šioje pamokoje mokiniai išmoko naują natą per įvairią veiklą – jie šią natelę išgirdo iš klausos (kiek skirtingo aukščio garsų sudaro dainelę), surado, kur ji rašoma penklinėje, kaip ji dengiama dūdele (prisimena, nes la natos dengimą išmoko pirmoje klasėje), sukuria melodiją su nauja nata. Pamokoje dominavo aktyvi ir sąmoninga mokinių mokymosi veikla.

Gali būti pamokų, kuriose daugiau dėmesio skirsime muzikos klausymasis. Tai pamokos, kuriose sieksime aiškintis muzikos išraiškos priemones, susipažinti su muzikos atlikėjais, skirtingomis kultūromis, savo krašto ypatumai ir pan. Tokios pamokos turėtų prasidėti mokinių patirties išsiaiškinimu – ką jūs žinote apie..? Kaip jūs manote, kur galėjo būti sukurta ši muzika (klausimas užduotas nuskambėjus muzikos kūrinio fragmentui), kodėl? Išklausius muzikos kūrinį būtina skirti pakankamai laiko mokiniams išsakyti. Kita tokios pamokos dalis galėtų būti išmoktų dainų ir instrumentinio repertuaro pakartojimas keliant naujus tikslus – padainuoti vieni kitiems grupėmis, su akompanimentu, taikant išmoktą išraiškos priemonę (pvz., dinamikos ženklus).

Visos muzikos pamokos turi prasidėti įvadu – pamokos uždavinio pranešimu ir apibendrinimu – naujos medžiagos pakartojimu.

Pateikiame muzikos pamokos aprašymo pavyzdį:

Detalus muzikos pamokos aprašymas

Klasė: 3

Pamokos tema: pažinkime savo krašto dainas

Mokymosi situacija: Moka padainuoti lietuvių liaudies dainą „Šalyj kelio“, geba padainuoti ir pagroti ratelį – žaidimą „Ein žeidytis“. Moka padainuoti ratelių – žaidimų „Kurapkytė rugiuos“, „Malūnėlis“, „Šiaudų kulys“ melodijas. Antroje klasėje yra susipažinę su aukštaičių, žemaičių, suvalkiečių ir dzūkų dainavimo tradicijomis. Mokiniai žino, kas yra taktas, metras, pažįsta aštuntinę, ketvirtinę, pusinę natas, ketvirtinę ir aštuntinę pauzes. Pakankamai gerai girdi, intonuoja ir skaito re, mi, fa, sol, la, taip pat gali šiuos garsus pagroti dūdele.

Pamokos uždaviniai:

padainuoti ir pagroti dūdele iš natų lietuvių liaudies dainą „Ei kilo kilo“, pasolfedžiuoti dainos melodiją;

perskaityti ir aptarti dainelės tekstą;

pasiklausyti ir prisiminti, kas būdinga pamario krašto dainoms, prisiminti aukštaičių, žemaičių, suvalkiečių ir dzūkų dainavimo tradicijas.

Pamokos eiga

Įvadinė dalis. Muzikinis pasisveikinimas: „Laba diena, mokiniai“.

Įsidainavimo pratimai: „Ju ju jū“ – legato, „Tu tu tū“ – stakato, „Pamačiau aš vorą“, „Barboryte, lėk lėk“, „Bėga skruzdėlytė takučiu“.

Dainos „Šalyj kelio“ dainavimas. Ratelio – žaidimo „Ein žeidytis“ dainavimas ir grojimas dūdelėmis, kartojimas.

Pamokos tikslo bei uždavinių skelbimas.

Pagrindinė dalis. Dainos „Ei kilo kilo“ mokymasis. Mokiniai atsiverčia muzikos vadovėlio 35 p.

Mokytoja paprašo paklausyti dainą „Ei kilo kilo“, po pasiklausymo pasakyti, kokią nuotaiką sukėlė daina, apie ką buvo dainuojama?

Dainos klausymas, dainuoja mokytoja. Mokiniai išsako, kokius jausmus sukėlė daina, apie ką buvo dainuojama.

Dainos žodžių mokymasis, mokiniai garsiai perskaito dainos žodžius. Mokytoja dar kartą padainuoja dainą, mokiniai seka žodžius. Dainuoja visi kartu. Įtvirtinama dainelės melodija.

Dainelės grojimas dūdele – mokiniai peržiūri natų tekstą, nustatomas dainos metras (prisimenama, ką reiškia metro ženklas) ir, kartu su mokytoja, bando pagroti. Grojama kelis kartus, atskirai pagroja mokiniai, kuriems geriau sekasi ši veikla. Mokiniai įvertinami.

Dainos melodijos solfedžiavimas. Mokytoja solfedžiuoja rodydama garsus rankų ženklais dviejų taktų natas, po to visi mokiniai pakartoja. Tada visi bando solfedžiuoti iš natų. Kai kurie mokiniai solfedžiuoja po vieną ir yra įvertinami.

Muzikos klausymas. Mokiniai išklauso įrašą, kuriame atliekama daugiau pamario krašto dainų, aptariama, kas joms būdinga. Pasiklausoma ir žemaičių bei aukštaičių atliekamų dainų. Palyginamos visos dainos, aptariami ir įvardinami būdingi bruožai.

Video medžiagos žiūrėjimas, iš kurios mokiniai daugiau sužino apie Lietuvos etnografinių rajonų ypatumus, skirtumus.

Baigiamoji dalis. Prisimenama, ko mokėmės šią pamoką, ką išmokome. Pasidžiaugiama rezultatais, įvertinami mokinių pasiekimai. Prisimenama, ką naujo sužinojo apie Lietuvos etnografinius regionus.

Naudota literatūra:

1. Pradinio ugdymo bendroji programa. Vilnius 2008.
2. Garsų ir tylos paslaptys: muzika I-IV kl.: knyga mokytojui / Eirimas Velička – Kaunas: Šviesa, 1995.
3. Muzika: vadovėlis III klasei / Eirimas Velička. – Kaunas: Šviesa 1996.
4. Dūdelė – tavo draugė / Eirimas Velička.- Vilnius: Leidybos centras, 1994.
5. LIETUVOS LIAUDIES MUZIEJAUS video medžiaga. (www.llbm.lt)

ŠALIA KELIO VIEŠKELĖLIO

Priedai

Šalia kelio vieškelėlio
Augo žalia liepužėlė,
Ė, o, augo žalia liepužėlė. (2 k.)

Ant liepelės viršūnėlės
Kukuoj raiba gegužėlė,
Ė, o, kukuoj raiba gegužėlė. (2 k.)

EIN ŽEIDYTIS

Žaidimas

Ein žei_dy_tis par ron_ky_tes, par ron_ky_tes, par ron_ky_tes.
Jūs, mer_ge_lės, sau_go_ky_tės, sau_go_ky_tės, sau_go_ky_tės.
Ka_me_žei_das ap_si_stuos, tas vi_du_rie at_si_stuos.
(Mažeikių r.)

Visi sustoja ratu ir susikabina. Rato vidury lieka viena mergaitė (žr. 1 pieš.)

1. **Ratas** (8 taktai).
„Ein žeidytis, par ronkytes,
Par ronkytes, par ronkytes.
Jūs, mergelės, saugokytės,

Saugokytės, saugokytės.“

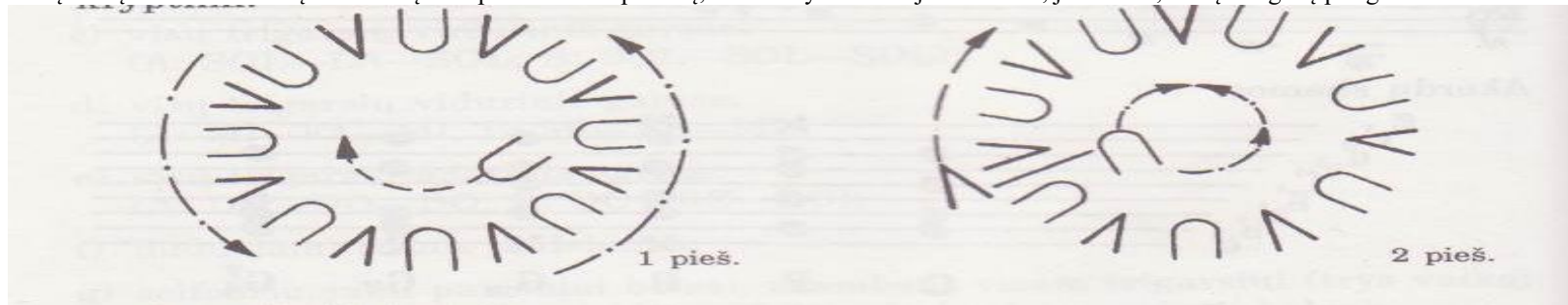
Ratuotojai paprastu žingsniu suka ratą dešinėn. Mergaitė eina priešinga kryptimi.

2. **Stogelis** (8 taktai).

„Kamė žeidas apsituos, – }₂ k.

Tas vidurie atsistuos.“ }
}

Vidury rato esanti mergaitė ima už rankos kurį nors jai patikusį berniuką iš ratelio. Pakėlę aukštyn rankas (mergaitės – kairė, berniuko – dešinė), abu bėga pagal saulę, praleisdami po „stogeliu“ vikriai besisukantį ratuotojų „žiedą“ (žr. 2 pieš.). Ištarus paskutinį dainelės žodį „atsistuos“, berniukas ir mergaitė staiga nuleidžia „stogelį“ ir pasigauna vieną vaiką. Šiam tenka eiti į rato vidurį. Vėl pradedama iš pradžių; kai vidury vaikštinėja berniukas, jis dairosi, kurią mergaitę pasigavus.

Ei, kilo, kilo,
O ir iškilo
Iš Gilijos miestužio
Su kadagių laivužiu.

Ei, eičiau klausčiau
Seno tėvelio:
– Ant kur kreipsiu laivužį,
Kur statysiu žėglužį*?

Ar ant jūrelių,
Ar ant marelių,
Ar ant tojo kiemužio,
Kur aug mano mergužė?

* žodis žėglužį reiškia bures, stiebą.

LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

Kelionė per Lietuvą
arba trys valandos po atviru dangumi

Projekto vykdytojas
LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

Idėjos autorius ir projekto vadovas

Albinas Vilčinskas

Pagalbininkai

Danutė Blaževičienė
Janina Samulionytė
Teodora Morkūnienė
Rolanda Kupčikienė
Jolita Cilvinaitė

Romutis Navardauskas Palaima
Mindaugas Arlinskas

LIETUVOS LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

www.lbm.lt

J. Aisčio g. 2, LT-56335, Rumšiškės, Kaišiadorių raj., Lietuva.
L. Lėkavičiaus g. 2 (kasos ir įėjimai).

Telefonai: (8-346) 47233, (8-346) 47237 (kasos)

Faksas: (8-346) 47120

El. paštas: direktorius@lbm.lt

OPEN AIR MUSEUM OF LITHUANIA

www.lbm.lt

J. Aisčio g. 2, LT-56335, Rumšiškės, Kaišiadorių raj., Lithuania.
L. Lėkavičiaus g. 2 (booking-office and entrance).

Telephones: (+370-346) 47233; (+370-346) 47237 (booking-office)

Fax: (+370-346) 47120

E-mail: direktorius@lbm.lt

Projekto „Kelionė per Lietuvą arba trys valandos po atviru dangumi“ rėmėjai

terra media

© Lietuvos liaudies buities muziejus, © Albinas Vilčinskas, © Nuotraukos iš Lietuvos liaudies buities muziejaus archyvo

Mokytojo kompetencija

Pradinis mokymosi etapas labai reikšmingas mokinių muzikiniam ugdymui. Jo kokybę lemia mokytojo pasirengimas – kompetencija.

Pradinės mokyklos muzikos mokytojas:

- domisi muzika, turi didelę fonoteką ir nuolat ją papildo naujais įrašais;
- išmano muzikos istoriją, kitų kultūrų muzikos ypatumus, pažįsta muzikos instrumentus ir įvairias atlikėjų sudėtis;
- moka groti akompanuojančiu instrumentu (autentiškomis kanklėmis, gitara, fortepijonu), geba sukurti elementarų akompanimentą dainelėms;
- yra sukaupęs jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumus atitinkantį repertuarą, žino, kur rasti naujų kūrinų;
- išmano muzikos išraiškos priemones, žino, kaip organizuoti vaikų muzikos kūrybos veiklą;
- suvokia notacijos pagrindus ir paprastas muzikines struktūras.

Muzikos mokymosi priemonės

Klasėje, kur vyksta muzikos pamoka turėtų būti:

Pakankamai vietos, kad mokiniai galėtų judėti – ritmiškai žygiuoti, žaisti žaidimus, šokti liaudies šokius;

Instrumentas akompanavimui (tono padavimui) – pianinas, gitara, autentiškos kanklės, elektroninis klavišinis instrumentas;

Kokybiška muzikos klausymosi aparatūra (muzikos klausytis reikia pakankamai garsiai) ir muzikos įrašų komplektai;

Perkusinių instrumentų komplektas.

Pageidautina, kad kiekvienas mokinys turėtų savo melodinį instrumentą, pratybų ar paprastą natų sąsiuvinį. Ar verta naudoti pamokoje vadovėlį, kurį vadovėlių komplektą ir pratybų sąsiuvinius pasirinkti, nusprendžia mokytojas.